

Harald Hegstad

Leders tale, Kirkerådet 29. januar 2026

Kjære medlemmer av Kirkerådet!

Velkommen til et møte, der vi har mange viktige saker på dagorden, saker som skal opp på Kirkemøtet og saker som peker retning for veien framover. Ikke minst er arbeidet med vår høringsuttalelse om tilskuddsordningen for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn av stor betydning. Det er mye jeg kunne snakket om, men jeg har denne gangen valgt å konsentrere meg om ett tema, nemlig vårt forhold til rasisme.

Mandag denne uken var det 25 år siden Benjamin Hermansen ble drept på Holmlia her i Oslo. Drapet var rasistisk motivert, Benjamin var et tilfeldig offer som ble drept ene og alene på grunn av sin hudfarge.

Holmlia var den gang som nå en flerkulturell og multietnisk bydel, der mennesker fra ulike kulturer levde sine liv sammen i et mangfoldig lokalsamfunn stort sett uten store konflikter. Drapsmennene fra 2001 hørte ikke til i lokalsamfunnet, men kom til Holmlia utenfra. Drapet rammet derfor hele lokalsamfunnet sterkt, og førte til sterke markeringer der både samfunnet på Holmlia og ellers i Oslo sa klart fra at rasisme ikke har noen plass i vårt samfunn.

Lignende markeringer så vi i fjor da Oslo ble rystet av enda et rasistisk motivert drap, av Tamima Nibras Juhar på Kampen.

Etter slike markeringer er det lett bare å gå videre som om ingenting var hendt. Etter drapet på Benjamin ble «Ikke glem» stående som en oppfordring. Dette er også innskriften på minnesmerket med busten til Benjamin på Åsbråten. Glem ikke rasismens ofre. Glem ikke at rasismen fortsatt er en fare som må bekjempes.

Søndag var jeg på håpsgudstjeneste i Holmlia kirke. Gudstjenesten var det første av flere arrangementer som samlet lokalsamfunnet rundt 25-års-minnet denne uken. Midt i en flerreligiøs og multietnisk bydel har Holmlia kirke spilt en viktig rolle i lokalsamfunnet, ikke bare for sine egne medlemmer. Under sin preken pekte preses Olav Fykse Tveit på at håp ikke bare handler om å se framover, mot en fremtid vi lengter etter, men også om å se bakover: «For gjennom å minnst viktige ting som har skjedd, og viktige mennesker som har levd, gir vi plass til andre tanker og andre kjensler. Dels fordi vi ser kor galt det kan gå når vi mennesker ikke gir plass til kvarandre i samfunnet og i hjerta vårt. Men gjennom minnet kan vi også sjå at noko nytt heile tida kan skje mellom menneske – og at dette nye kan vere at noko vert sunt, friskt, heilt, sterkt og vakkert.»

Rasisme kommer i mange former og mange avskygninger, ikke bare i den formen som ender i drap. Rasisme handler også om diskriminering og forskjellsbehandling, om utestenging og ekskludering, om holdninger, språk og handlinger.

Som kirke er det viktig at vi snakker om rasisme ut fra vår kristne tro. Her er det et sørgelig faktum at Bibelen og kristen tro også har blitt brukt til å begrunne diskriminering og rasisme. Det ble gjort av tyske lutherske teologer i Nazi-Tyskland, og av sør-afrikanske teologer under apartheid. Ja, i Sør-Afrika begynte faktisk apartheid i kirken, ved at svarte og hvite ikke lenger fikk knele ved den samme nattverdfeiringen. Og teologer blant annet ved Universitetet i Stellenbosch leverte teologiske og bibelske begrunnede forsvar for apartheid-systemet.

Samtidig stod andre teologer og andre kirker i første rekke for å *bekjempe* apartheid, også de med utgangspunkt i Bibelen og kristen tro. Her var utgangspunktet at alle mennesker er skapt i Guds bilde, med den samme verdi, og at når Gud ikke gjør forskjell på folk, skal heller ikke vi gjøre det. Gud gjør ikke forskjell på folk. Apartheid er derfor synd, og må bekjempes og avskaffes, mente de som kritiserte apartheidsteologien. I det internasjonale kirkefellesskapet stod de fleste på disse kirkenes linje, og også Den norske kirke deltok aktivt i arbeidet med å bekjempe apartheid-regimet.

At apartheid-regimet falt i 1994, betyr ikke at rasismen er borte, verken i Sør-Afrika eller andre steder i verden. Det er vi også blitt minnet om i sannhets- og forsoningsprosessen overfor samer og nasjonale minoriteter. Også her har tanken om at noen folkegrupper på en eller annen måte er mindreverdige sammenlignet med andre, biologisk eller kulturelt, spilt en rolle. Antisemittisme mot jøder er fortsatt en kreftsvulst i vår kultur. Antisiganisme mot romer og mot tatere/romanifolket florerer fortsatt. Muslimhat og muslimfiendtlighet er dessverre utbredt. Heller ikke annen diskriminering på grunn av hudfarge og etnisk bakgrunn er vi kvitt.

Rasisme er derfor heller ikke et tema vi blir fort ferdig med i kirken, og som vi må snakke mer om fremover. For det første er det vår oppgave å ta til orde mot alle forsøk på å bruke kristen tro for å begrunne eller forsvare rasisme. For det andre er det vår oppgave å gjøre alt vi kan for, sammen med alle gode krefter, å forebygge og bekjempe rasisme og fremmedfrykt, og stå opp for alle menneskers likeverd og tilhørighet til fellesskapet i samfunnet. Det kan vi gjøre gjennom politisk virksomhet, men ikke minst gjennom våre kjerneaktiviteter som kirke, i forkynnelse og undervisning, i diakonal praksis og fellesskapsbyggende arbeid.

Rasisme handler imidlertid ikke bare om noe kirken skal motarbeide «andre steder», som om rasisme ikke også finnes i kirken. For det gjør den. I Den norske kirke kanskje ikke i sine mest rendyrkede former, som teologisk forsvar for rasisme eller bevisst diskriminering. Men likevel, som en type hverdagsrasisme, i form av holdninger og handlingsmønstre. Også kirken er en del av samfunnet, og vi som tilhører kirken er mennesker som alle andre.

At heller ikke kirken kan unndra seg søkelyset, ble vi minnet om like før jul, da Den norske kirke fikk en avgjørelse mot seg i Diskrimineringsnemnda på bakgrunn av en svært krevende personalsak i Kirkerådets sekretariat. Her ble Den norske kirke ble felt for trakassering på grunn av etnisitet og for ikke å ha oppfylt arbeidsgivers plikt til å hindre trakassering, samtidig som vi ble frikjent på andre punkter.

At Den norske kirke får en slik avgjørelse mot seg, viser alvoret i denne tematikken, og at den også gjelder våre interne forhold. Avgjørelsen er en påminnelse om at rasisme også er et fenomen kirken må ta på alvor i vår egen virksomhet, enten det gjelder ansatte, frivillige eller andre mennesker vi møter.

Dette er ikke en ny erkjennelse, og arbeidet for rasisme og for inkludering har også tidligere vært på kirkens dagorden. At vi fortsatt har en vei å gå, ble likevel understreket av komiteen som behandlet saken om Utfordringsbildet 2025 for Den norske kirke (KM 12/25). I en av merknadene sier komiteen:

«Komiteen anerkjenner at vi er en mangfoldig og sammensatt kirke, men at det dessverre fortsatt skjer diskriminering i kirkene våre basert på hudfarge, etnisitet og nasjonalitet. Komiteen påpeker at det må jobbes med å bekjempe rasisme og diskriminering i kirken vår.»

At rasisme finnes også i kirken, ble sist uke også bekreftet i et innlegg i Vårt Land av Vakote Yama, som forteller om en rekke erfaringer knyttet til rasisme som ansatt i Den norske kirke. Han opplever stadig å bli sett på som «den andre», og raskt bli plassert som svak og hjelpetrengende. Og han skriver: «Jeg ønsker å være den jeg er. En ressurs. Skapt i Guds bilde. Jeg ønsker å være deltager, ikke tilskuer i Den norske kirke. En som inngår i subjekt-subjekt relasjoner. Der min kompetanse, erfaringer og personlighet blir verdsatt på lik linje som alle andres.» Ja, det skulle bare mangle – selv om det dessverre ikke alltid er slik i praksis.

For dem som opplever rasisme, er det ofte en tilleggsbelastning at deres erfaringer ofte bagatelliseres og bortforklares. «Dette er ikke noe som bare rammer deg». «Hvorfor skal du være så hårsår?» «Det var sikker ikke vondt ment.»

Slik bortforklaring er dessverre ikke uvanlig, men forsterker ofte bare problemet.

Tendensen til bortforklaring er ofte et uttrykk for det som på engelsk kalles «white privilege». «White privilege» - «hvitt privilegium» - handler om å være den som ikke vet hva rasisme er fordi man selv aldri har opplevd det på egen kropp. Det er den som aldri har fått en nedsettende kommentar eller sårende bemerkning om sin hudfarge eller etnisitet. Den som uten problemer blir sluppet inn på utestedet mens en annen med mørkere hudfarge stadig blir nektet adgang. Den som aldri blir stoppet av politi eller vektere, mens en annen med et annet utseende stadig blir det. En som aldri blir spurt om hvor man «egentlig» kommer fra, eller blir behandlet som «den andre». En som selv aldri har opplevd rasisme og som derfor heller ikke greier seg å sette seg i andres sted og ta deres fortellinger på alvor. Og som derfor heller ikke kan forstå at dette skulle være så alvorlig.

I Den norske kirke er det ganske tett med mennesker med et slikt privilegium, noe som også henger sammen med at vi i stor grad fortsatt er en folkekirke for den etnisk norske befolkningen. Men nettopp derfor er det ekstra viktig at vi er villig til å lytte, til å lære, og kaste et kritisk søkelys på oss selv, våre egne holdninger og praksiser. For, som kirke som bekjenner troen på en Gud som har skapt alle mennesker i sitt bilde, er det en

særlig forpliktelse for oss å arbeide mot alle former for rasisme. For når Gud ikke gjør forskjell på folk (Apg 10.34; Rom 2,11), skal heller ikke vi gjøre det.